

Філософія це ностальгія повсюди бути дома
(Новаліс)

Виникнення філософії

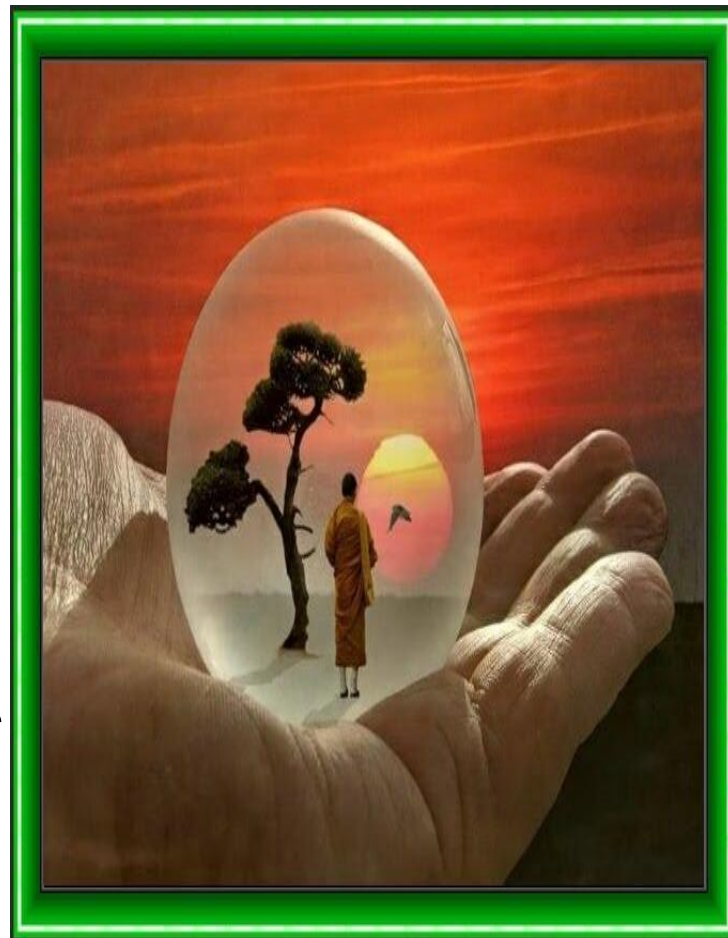
«Філософія це епоха, схоплена в думці»

Георг Гегель

- Китай
- Індія
- Греція

«Осьовий час»

К. Ясперс

***Початком філософії
(будь-якого знання)***

Є:

**Здивування
(Арістотель)**

**Сумнів
(Р. Декарт)**

**Відчай
(С. К'єркегор)**

**Осмислення
(М. Мамардашвілі)**

Етимологія слова “ Філософія ”

“φίλος”

Екзистенційні

- *Мистецтво*
- *Світосприйняття (осягнення)*
- *“ знаходження в дорозі ”*

“σοφία”

*Раціонально -
сцієнтичні
визначення*

- *Наука*
- *Форма суспільної свідомості*
- *Світогляд*

“ Філософія завжди була проривом з безглузлого, емпіричного, що примушує з усіх боків світу до світу сенсу ”

М. Бердяєв

Специфіка філософського знання

“ Філософія як особлива форма осягнення дійсності ”

КПА

(Категорії – універсальні, найбільш загальні форми мислення

Поняття - .....)

ПП: універсалізм

- Структура філософського знання:

Онтологія

Гносеологія (логіка, епістемологія)

Антропологія (етика, естетика, соціальна філософія, філософія релігії, філософія історії...)

Специфіка філософського знання

ПП: субстанціоналізм

(“ субстанція ” – те, що лежить в основі усього)

Основне питання філософії (за Ф. Енгельсом)

Онтологічна: матеріалізм

ідеалізм (об'єктивний та суб'єктивний)

дуалізм

Гносеологічна: скептицизм

агностицизм

гносеологічний оптимізм (картезіанство)

ОПФ: Альбер Камю (Бунтівна людина. Міф про Сізіфа. Есе про абсурд)

Специфіка філософського знання

МБ

Основні функції філософії:

методологічна та екзистенціальна

Загально - наукові: раціоналізм (дедукція)

емпіризм (індукція)

Спеціальні (філософські) – теоретичність (відсутність верифікації)

Методи ставлення до дійсності: діалектичний та метафізичний

Рефлексія (обернення назад, відображення)

Трансцендування

Критичність

Плюралізм

Історичні типи осягнення світу

<u>Тип</u>	<u>Міфологія</u>	<u>Релігія</u>	<u>Філософія</u>	<u>Наука</u>
<u>Період</u>	<u>Античність</u>	<u>Середні Віки</u>	<u>Німецька класична</u>	<u>Новий Час</u>
<u>Першо основа</u>	<u>Першо-предок</u>	<u>Творець</u>	<u>Субстанція</u>	<u>Закон</u>
<u>Форма виразу знання</u>	<u>Образ</u>	<u>Символ</u>	<u>Концепт</u>	<u>Поняття</u>
<u>Особливі риси</u>	<u>синкретизм</u>	<u>Дуалізм</u>	<u>Плюра лізм</u>	<u>детермінізм</u>

Антична філософія

VI ст. до Н.Е. –

VI ст.

(від Фалеса до Боеція)

- ❖ під впливом міфологічної свідомості
  - ❖ космоцентризм
  - ❖ раціоналізм
- ❖ споглядальність (созерцательність)
  - динамічність
- ❖ пластичність
- ❖ плюралізм

529 р. – закриття Академії Платона імператором Юстиніаном

Антична філософія

Періодизація

❖ “сім мудреців”

- Знай свій час
- Нічого понад мірою
- Не дозволяй своєму язичку випереджати свій мозок

❖ **досократики**

Порушення питань з усіх розділів філософії

Онтологія

Мілетська школа

Гносеологія

Піфагорійці
Елеати

Антропологія

Софісти
Сократ

Антична філософія

Періодизація

❖ Класична

*Формування основних
філософських систем*

Сократ Суб'єктивний ідеалізм

Платон Об'єктивний ідеалізм

Арістотель Дуалізм

Демокріт Матеріалізм

Кінізм (Антисфен, Діоген Синопський)

Стоїцизм (Зенон з Кітіона, Сенека,
Епіктет, Марк Аврелій)

Епікуреїзм (Епікур, Тіт Лукрецій Кар)

Скептицизм (Піррон)

Неоплатонізм (Плотін)

❖ Елліністично- римський

*Пошук гармонії
індивіда із світом*

Буття

- Метафізичне / Діалектичне
- Цілісне (гомогенне) / неоднорідне (складається з частин) (гетерогенне)
- Поділяється до нескінченності / має межу поділу
- Осягається почуттями / розумом

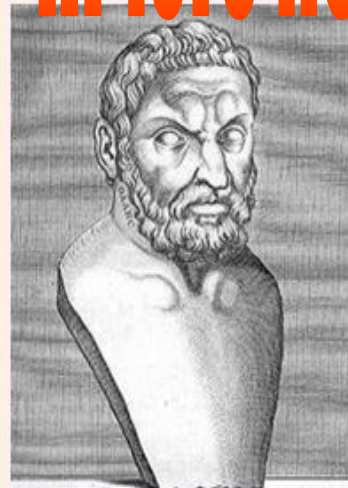

Мілетська школа

- формування метафізичних моделей всесвіту
- пошук Архе – що складає основу цілісності світу
(субстанція-субстрат, імперсональна першооснова)
- відставка олімпійським богам
- натурфілософія
(визначення елементів з яких складається світ)
- обґрунтування
- введення абстрактного поняття
(Анаксимандр: " частки змінюються, а ціле залишається незмінним ")

Вода (Фалес)

«Все из воды и все в воду».

Апейрон

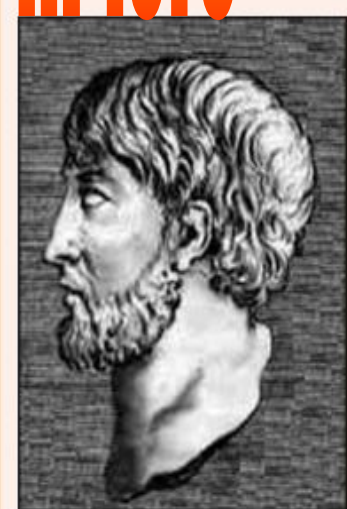
(Анаксимандр)

Беспредельное. Вечная стихия, в движении.

Воздух (Анаксимен)

Все вокруг – это степень сгущения воздуха.

НІЧОГО НЕ ВИНИКАЄ З НІЧОГО

Фалес Мілетський

- “ Будь що вийшло з води і туди повернеться ”
- “ Вода забезпечує єдність, цілісність світу ”
- “ Вода це душа усього живого ”
- “ Вода – носій змін та перетворень ”

Фалес

«Багатослів'я – зовсім не показник розумної думки» (? Геракліт?)

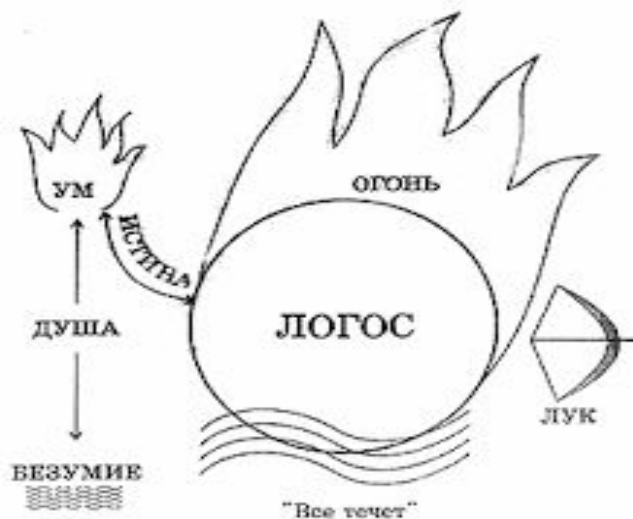

Антична філософія. Геракліт з Ефесу

“ Усе тече, все змінюється ”

- ❑ Вогонь
- ❑ Діалектика
- ❑ “Лук та Ліра” – з боротьби протилежностей народжується гармонія
- ❑ Логос – принцип порядку та міри, межа мінливості, закон існування речей та цілого
- ❑ **“ становлення ”**

«Мудрість полягає в тому, щоб мислити усе як одне»

Елеати

Ксенофан, Парменід, Зенон Елейський

Бог єдиний та не схожий нінащо, тотожній усій природі (монотеїзм) - Сферос

- ❖ *Формують метод мислення (логічні та математичні методи доведення, закон несуперечності, категоріальний апарат)*
- ❖ *Поділяли знання на неістинне (мінливе) та істинне (що складає основу)*
  - “ *Сила розуму полягає в можливості шляхом міркування перейти від зовнішніх фактів до внутрішньої основи (ґрунту), тобто, обґрунтувати*
- ❖ *Істина – що складає основу світу - умодосяжна*
- ❖ *Думки без предмета не існує*
- ❖ *Все що існує може бути помисленим і це БУТТЯ (перші ввели категорію)*

Буття тотожне Мисленню, Думці

Буття є, Небуття немає

*Основа світу, **Буття**, Сферос –*

вічне, незмінне, неподільне, нерухоме

Буття цілісне, однорідне (гомогенне), а різноманітність, множинність (гетерогенність) та мінливість світу ілюзорна, омана почуттів

Тобто, зіштовхнули чуттєве, емпіричне та розумове, теоретичне пізнання

" Філософія дарує людині презирство до смерті "
Зенон Елейський

Зенон Елейський. Апорії

- Зіштовхнув чуттєве, емпіричне та умодосяжне, розумове, теоретичне пізнання*
- Створив апорії (утруднення, безвихідь) :
" Стріла ", " Ахілл та черепаха ", " Дихотомія ", " Зерно ", "Стадион "*
- Не заперечує існування руху, мінливості, різноманіття, але відмовляє їм у справжньому існуванні, ставить питання як їх мислити.*
- Доводив, що деякі категорії (рух, множинність) не можна мислити без ускладнень*

Визначені Зеноном проблеми намагались вирішити ще за часів античності. Так, Демокріт створив детерміністичне вчення про атоми та порожнечу, а Арістотель започаткував фізику та логіку. У сучасній науці вони знаходять відображення у парадоксах нескінченності, теорії класів та множин, неперервності та дискретності часу та простору, адекватності мислення руху та створення його математичної моделі тощо

Дихотомія

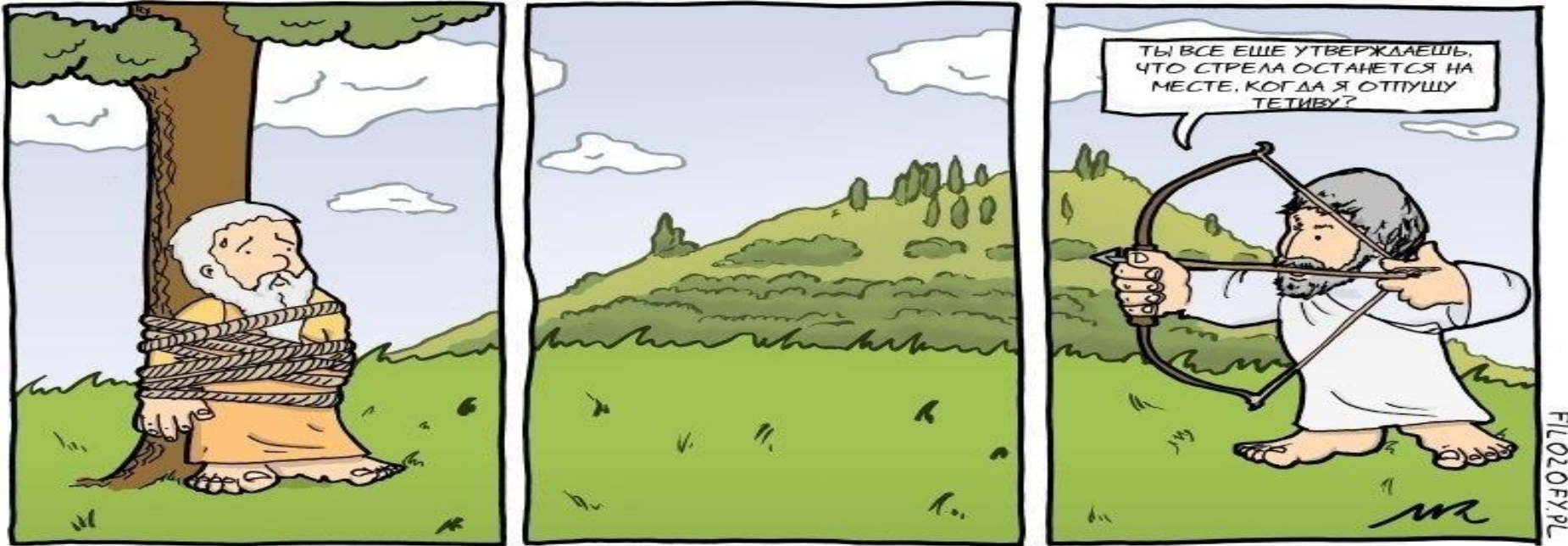
ПОЛУЧАЕТСЯ, ЧТО ВЫ НИКОГДА НЕ ПРОЙДЕТЕ ЭТУ ДИСТАНЦИЮ.

ХВАТИТ БОЛТАТЬ!
БЫСТРО НА СТАРТОВУЮ ЧЕРТУ!

Стріла

*Немає руху! — Мовив бородатий
Мудрець, — а другий мовчки став ходити.
Влучніш не міг суперника він збити
І відповідь ту звикли вихвалити.*

*Але химерний випадок оцей
На пам'ять інший приклад нам наводить:
Адже щодень над нами сонце сходить,
Одначе правий впертий Галілей!*

The School of Athens
by Raphael

Повернення до людини: що складає основу мотивації поведінки людини? “Людина, пізнай саму себе”

- Софісти – “вчителя красномовства”
- Риторика, логіка. Софізми.
- Горгій: “Нічого не існує...”
- Протагор: “Людина є мірою усіх речей”

“Про будь яку річ можна скласти дві протилежні думки”, отже, істина відносна, суб'єктивна, прагматична

Довести можна що завгодно.

Що є добрим для людини, те й вважається за добро.

Що є цінним для людини має бути виправданим перед її розумом

Сократ (469 – 399 рр до н.є)

Мета: винайти загальне, яке визначає одиничне, принципи поведінки

- Метод: маєвтика, іронія (“Я знаю, що я нічого не знаю”), діалог
- Розподілив на душу та тіло
- Душа знає усе, її зміст – знання про добродетельності (міра, хоробрість, справедливість)
- Філософія – саморефлексія, пізнання різниці між Добром та Злом
- “Хто розумний, той і добрий”
- Знання про добродетельність складає основу добродетельності
- Людина як моральна, духовна істота
- Відстоює гносеологічний принцип пізнання істини як закон існування суспільства та людини
- Філософія це мислення, яке усвідомлює себе

Платон та Арістотель

- “Світ як Космос – вічно живий; виникає та гине, а основа, причина буття залишається незміною” (Платон “Тімей”)
- Істинне знання - це пізнана сутність речей
- Поєднали антропологію з онтологією та гносеологією.
- Визначали загальні засади існування світу, людини та суспільства, умови родо-видової однаковості речей
- Розподілили на сутність та існування: “перед усім необхідно відрізнити те, що завжди існує, але ніколи не стає, та те, що завжди стає та ніколи не існує” (Платон “Тімей”)
- Сутність (ейдос) як умова існування та пізнання речей.

Таким чином, створили умови для формування науки європейського типу

Платон та Арістотель

- Учень Сократа: істина носить об'єктивний, загальний, необхідний характер. Об'єктивність істинного знання базується на знанні вічного та незмінного
- Ейдос – ідеальна незмінна сутність речей
- Розподіляє на Світ ідей та світ речей
- Світ ідей - надчуттєва досконала реальність, яку очолює ідея Блага
- Ідеї вічні, незмінні, досконалі, умодосяжні.
- Ідея як взірець, «образ», за допомогою якого ми відрізняємо речі, а речі є їх копії, наслідування
- Метемпсихоз (перевтілення души)
- Душа трьохчастна
- Анамнезис (пригадування) “Міф про печеру”
- “Для істинного пізнання необхідно заплющити очі та заткнути вуха”
- “Держава” як ідеальна світобудова та ідея справедливості
- Завдання філософії визначити форми у яких мислення та предмет збігаються, тобто визначити умови пізнання
- Метафізика як наука про умодосяжне, те, що знаходиться за межами досвіду
- Речі складаються з форми та матерії
- Форма як активна сутнісна ознака речей, таке одиничне, яке існує самотійно
- Причини існування: матеріальна, формальна, дійова, цільова
- Вчення про матерію (первісну (умодосяжну) та вторину (чуттєву))
- Логіка як вчення про форми мислення (категорії: сутність, якість, кількість, відношення, місце, час, положення)
- Деміург – майстер, механік
- Вчення про душу як ентелехію тіла

Елліністично-римський

- *Пошук гармонії індивіда із світом, ідеалу мудреця
Захист окремого індивіда в умовах руйнування класичного античного полису, космоцентризму*
- *Основне відкриття: внутрішня свобода. Дух може бути вільним незалежно від зовнішніх обставин*
- *Започаткували ідеї, які стануть загальними принципами християнського європейського середньовіччя*

Основні напрямки:

Кініки (Антисфен, Діоген Синопський)

Стоїки (Зенон з Кітіона, Сенека, Епіктет, Марк Аврелій)

Епікурейці (Епікур, Тіт Лукрецій Кар)

Скептики (Піррон)

Неоплатоніки (Плотін)

“ Той, хто гадає, що рабство поширюється на всю особу, помиляється: її краща частина вільна від рабства. Лише тіло має коритися, дух же сам собі господар”

[Сенека Старший](#)